

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СИСТЕМІ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ

Цегельник Н. І., здобувач

Постановка проблеми. Розрахунки між підприємствами й організаціями є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і

перерозподіл суспільного продукту, перетворення його з товарної форми на грошову і навпаки, пов'язане при цьому із зміною форм власності. Розрахунки здійснюються на економічній базі кругообігу засобів у процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що підприємство виконало свої зобов'язання й намічені цілі.

В цілому стан розрахунків з дебіторами на вітчизняних підприємствах є дуже напруженим, що виявляється у значних сумах заборгованості і тривалих термінах її погашення, це пов'язано з кризою неплатежів у економіці.

Аналіз останніх досліджень. У розробку питань теорії та методології розрахунків з дебіторами вагомий внесок зробили вітчизняні вчені: М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, В.Б. Моссаковський, В.М. Жук, Ф.Ф. Бутинець, Ю.І. Осадчий, Л.К. Сук, В.С. Рудницький, І.А. Бланк, Н.М. Малюга, О.М. Петрук, В.О. Шевчук та інші вчені; зарубіжні дослідники: А.М. Андросов, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, Ван Бреда, М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера, Ж. Рішар, Е.С. Хендріксен. Незважаючи на вагомий внесок вчених у дослідження сутності дебіторської заборгованості, необхідним є поглибити їх, так як дебіторська заборгованість в системі розрахунків з покупцями прямо впливає на отримання доходів і прибутку підприємства в ринкових умовах.

Основний матеріал. Розрахунки з дебіторами завжди були і будуть однією з основних частин управління всією діяльністю підприємства. Дебіторами можна вважати будь-яких суб'єктів, яким зроблена передоплата (працівників підприємства, що отримали аванс; податкові органи, яким в попереджувачому порядку заплачені податки; фірми, що виконують для підприємства послуги і роботи на умовах передоплати, і т.д.) [1].

У розділі «оборотні активи» бухгалтерського балансу вітчизняних підприємств відповідно до чинного законодавства показується як поточна дебіторська заборгованість (з терміном погашення до 12 місяців), так і довгострокова (з терміном погашення більше 12 місяців). При цьому по кожному виду заборгованості виділяється заборгованість покупців і замовників, векселі до отримання, заборгованість дочірніх і залежних підприємств, заборгованість учасників (засновників) по внесках в статутний капітал, аванси видані, інші дебітори. Тому управління дебіторською заборгованістю — важлива ділянка роботи фінансових і бухгалтерських служб підприємства.

Виконання її переслідує декілька цілей:

– отримання платежів від дебіторів – одне з основних джерел надходження грошових коштів на підприємство. Отже, організація оптимальних режимів руху дебіторської заборгованості прямо впливає на мету діяльності підприємства в ринкових умовах – отримання доходів і прибутку;

– у сучасних умовах існують певні суперечності між політикою в галузі закупівель і політикою продажів, що надає додаткове значення впровадженню ефективних процедур інкасації (відмітимо, що в даному випадку під інкасацією розуміється отримання коштів від його боржників);

– як показує практика, облік реальних витрат або вигод від кредитних рішень, що приймаються (зокрема, від надання покупцям права на відтермінування платежу) може використовуватися як інструмент розширення продажів і підвищення оборотності поточних активів.

Дійсно, в кожному операційному циклі діяльності підприємства можна виділити чотири послідовні тимчасові точки:

- надходження на підприємства сировини, матеріалів, інших ресурсів;
- оплати ресурсів, що поступили;
- відвантаження готової продукції;
- отримання коштів від покупця продукції.

Залежно від політики оплати підприємством ресурсів (передоплата, оплата за фактом надходження, відтермінування платежу) у підприємства може виникати кредиторська і дебіторська заборгованість. Тоді в операційному циклі підприємства можна виділити виробничий цикл і фінансовий цикл. Виробничий цикл включає часи

обороту запасів (сировини, матеріалів, інших ресурсів), незавершеного виробництва і готової продукції (до моменту передачі її покупцеві). Фінансовий цикл – час обороту грошових коштів підприємства.

Будь-яку суму коштів, використовувану підприємством для фінансування своїх витрат, можна розглядати як кредит (хай і внутрішній, взятий від інших операцій). А кредит коштує гроші за кожен день використання. Тому, чим довший фінансовий цикл, тим більше сумарні витрати підприємства [5].

Скоротити фінансовий цикл можна трьома шляхами:

- скорочуючи виробничий цикл;
- збільшуючи кредиторську заборгованість;
- скорочуючи дебіторську заборгованість.

У реальному житті скоротити дебіторську заборгованість до нуля неможливо і не потрібно. Адже надання покупцям відтермінування платежів (переклад їх в статус дебіторів) дозволяє збільшити збут, закріпитися на ринку, вирішити інші задачі підприємства (скажімо, відтермінуваний платіж коштує дебіторові додаткових коштів у вигляді відсотків на товарний кредит).

При незмінному виробничому циклі фінансовий цикл може варіювати залежно від відносин з кредиторами і дебіторами. Це обумовлює необхідність проведення підприємством активної дебіторської політики шляхом ефективного рішення наступних задач:

- аналізу дебіторської заборгованості і визначення на його основі загальних принципів надання відтермінування платежу (своєрідного товарного кредиту);
- розробки правил встановлення термінів товарного кредиту і системи знижок;
- визначення гарантій, під які надається товарний кредит;
- розробки методів оцінки надійності покупця;
- встановлення правил визначення суми товарного кредиту, що надається одному покупцеві;
- розробки способів «збору» дебіторської заборгованості.

Висновки та пропозиції. Отже, на основі проведеного дослідження, ми дійшли висновку, що належна організація обліку заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних розрахункових операцій. Досягнення і належна підтримка стійкого фінансового положення підприємством є запорукою його подальшого економічного і фінансового зростання.

Використані джерела інформації

1. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: “Ника-Центр”, 1998. – 480 с. 2. Большой экономический словарь: [4-е изд. доп. и перер.] / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
2. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Кн. мир, 1999. – 895 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання” затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>. 13.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість» затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
5. Сурніна К.С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики: дис. кандидата екон. наук : 08.06.04 / К.С. Сурніна – Луганськ, 2001. – 229 с.
6. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: [Підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. – 6-те вид.] / Н.М. Ткаченко. – К.: А.С.К.,